

Η παγίδα της θρησκευτικότητας

[Ορθοδοξία](#) / [Θρησκευτική ζωή](#)

Η χριστιανική πίστη είναι «οδός ζωής». Είναι ένας δρόμος που συνεχίζεται όσο ζει ο άνθρωπος, χωρίς στάσεις και καθυστερήσεις. Είναι μια συνεχής κίνηση, παράλληλη με την καθημερινή ζωή και δραστηριότητα του ανθρώπου. Σ' αυτό το δρόμο ο άνθρωπος αντιμετωπίζει έναν ανοιχτό κόσμο, γεμάτο αλλαγές και μεταβολές, πλήρη από αιφνιδιασμούς και απρόοπτα συμβάντα. Γι' αυτό και ο ορίζοντάς του πρέπει να είναι πάντα ανοιχτός και η προοπτική του πάντα ευρεία, με αναπεπταμένο το πνευματικό πεδίο οράσεως. Ποτέ σχεδόν δεν ξέρει τι θα βρεθεί μπροστά του. Ποτέ δεν μπορεί να γνωρίζει από πρωτύτερα τι θα του τύχει στο επόμενο βήμα. Πάντα ελλοχεύει κάποιος νέος κίνδυνος, πάντα είναι δυνατή μια αλλαγή.

Αυτή η συνεχής πορεία έχει την ομορφιά της. Γιατί κρατά τον χριστιανό πάντα ξύπνιο και έτοιμο για το καινούριο, πάντα πρόθυμο να συναντήσει το απροσδόκητο, το αναπάντεχο. Ταιριάζει στην ανθρώπινη φύση, που συνέχεια αλλάζει. Ταιριάζει ακόμα και στα πράγματα, που επιφυλάσσουν πάντοτε νέες καταστάσεις. Έτσι η «οδός ζωής» είναι η ίδια η ανθρώπινη ζωή, όπως όμως τη φανέρωσε ο Χριστός στον κόσμο με την παρουσία του ανάμεσά μας.

Η συνεχής πορεία όμως είναι και το σημείο που παρουσιάζει τη μεγαλύτερη δυσκολία, ακόμη και όταν είναι πορεία προς την ελευθερία. Ξέρουμε από την Έξοδο, πως οι Ισραηλίτες σύντομα βαρέθηκαν την πορεία στην έρημο του Σινά. Έφτασαν τότε στο σημείο να ζητήσουν από το Μωϋσή την επιστροφή στην υποδούλωση της Αιγύπτου, παρά να συνεχίσουν τον κοπιαστικό δρόμο προς τη γη Χαναάν. Η συνεχής εγρήγορση τους κούραζε, το άγνωστο, έστω και αν ήταν η γη της επαγγελίας, δεν μπορούσε να ισοσταθμίσει μέσα τους την απώλεια των αγαθών της Αιγύπτου, η καθημερινή αλλαγή τόπου τους έδινε το αίσθημα της ανεστιότητας.

Κάτι παρόμοιο συμβαίνει συχνά και με το χριστιανό. Η ζωή με τη μορφή της αδιάκοπης πορείας προς την τελειότητα, τον φοβίζει, τον αποκαρδιώνει, τον κάνει να αισθάνεται ψυχολογικά ανέστιος και πάροικος. Ακριβώς η αλήθεια αυτή, που έκανε τους αποστόλους και τους πιστούς των πρώτων αιώνων να αισθάνονται έτοιμοι για κάθε κίνδυνο και διωγμό, έγινε σήμερα βάρος για τους πολλούς.

Προτιμούν πολλές φορές τη σιγουριά της επίγειας πόλης, παρά την προσδοκία της ουράνιας. Δε μιλάμε βέβαια για όσους χάνονται μέσα στο πέλαγος του υλισμού. Αυτοί δε γνώρισαν ποτέ την ομορφιά του ανοιχτού ουρανού, γιατί βυθίστηκαν στο τέλμα από νωρίς. Μιλάμε για όσους ξεκίνησαν και κάπου λιγοψύχησαν. Αυτοί πιάστηκαν στην παγίδα της θρησκευτικότητας. Διατηρώντας τους εξωτερικούς τύπους μετέβαλαν την «οδό ζωής» σε ένα τύπο, που μοναδικό σκοπό έχει να διασφαλίσει την πρόσκαιρη ζωή τους από αλλαγές επικίνδυνες για την επισφαλή εσωτερική τους ισορροπία. Έτσι η πίστη γίνεται μέσο για τον άνθρωπο, αντί να είναι ο τελικός του σκοπός. Τελικά η παραποιημένη αυτή πίστη, που καλύπτεται με το μανδύα της θρησκευτικότητας, γίνεται μια παγίδα που κρατά δέσμιο τον άνθρωπο και ανίκανο να συνεχίσει την πορεία προς την «άνω Ιερουσαλήμ».

Μια σαφή εικόνα της παγίδας της θρησκευτικότητας μας δίνει η ευαγγελική περικοπή, που είναι ένα τμήμα από την επί του όρους ομιλία του Χριστού, όπου αντιπαρατίθεται η «οδός ζωής» του πραγματικού μαθητή του Χριστού προς την εξωτερική θρησκευτικότητα των φαρισαίων. Ο Κύριος φέρνει τρία παραδείγματα, που δείχνουν καθαρά πού βρίσκεται η παγίδα της θρησκευτικότητας, της μεταβολής της πορείας σε στασιμότητα.

Το πρώτο παράδειγμα είναι από την προσευχή του ανθρώπου, από την προσφυγή του στο έλεος του Θεού. Λίγο πιά πριν ο Χριστός δίδαξε στους μαθητές του την Κυριακή προσευχή, το «πάτερ ημών». Είναι ένα σύντομο και περιεκτικό κείμενο, που συνειδητά αποφεύγει τη φλυαρία που επικρατούσε μέχρι τότε σ' αυτό το σημείο. Και δεν είναι μόνο σύντομο, αλλά και νέο ως προς το περιεχόμενό του: βασικά ο χριστιανός ζητά από το Θεό δυο πράγματα, τον ερχομό της βασιλείας του και τη συχώρεση των ανομιών του. Είναι τα δυο αιτήματα που συνοψίζονται και στη σύντομη δέηση «Κύριε, ελέησον», που συνοψίζει την πατερική ασκητική παράδοση.

Ο κίνδυνος της θρησκευτικότητας ελλοχεύει όμως παντού, ακόμα και την ώρα της προσευχής. Εδώ εμφανίζεται με τη μορφή της αποκοπής της προσευχής από τη ζωή του ανθρώπου. Κι αυτό ακριβώς επισημαίνει ο Χριστός. Η προσευχή είναι σωστή και δραστική τότε μόνον, όταν συνοδεύεται από συχώρεση για τους ανθρώπους που μας έφταιξαν. Φαίνεται απλό και εφαρμόσιμο αυτό το σημείο. Στην πράξη όμως είναι αρκετά δύσκολο, αν δεν αποτελέσει αντικείμενο καθημερινής ασκήσεως. Η προσευχή γίνεται πολλές φορές για να υποβληθούν στο Θεό μια σειρά από αιτήματα, από τα πιά ανθρώπινα μέχρι τα πιά εξωφρενικά και παράδοξα. Πολλές φορές είναι ώρα ψυχικής ευφορίας, μια πνευματική φυγή από τον κόσμο και την πίκρα που μας γεμίζει. Η προσευχή είναι το σημείο που δε μπορούν να μας πειράξουν οι άλλοι. Έτσι την αντιμετωπίζουμε συνήθως. Κι εδώ ακριβώς βρίσκεται

η παγίδα. Να μεταβάλλουμε την προσευχή σε πράξη εξωπραγματική, ουτοπική, έξω από τις καθημερινές αλλαγές της ζωής μας και κυρίως έξω από τις σχέσεις μας με τους άλλους. Ακριβώς αυτό τον κίνδυνο, τη μεταβολή της ζωντανής κοινωνίας με το Θεό μέσα στην καθημερινή πραγματικότητά μας σε μια θρησκευτική πράξη αποκομμένη από τη ζωή, αυτή την παγίδα επισημαίνει ο Χριστός. Αλλά δεν περιορίζεται στο να δείξει τον κίνδυνο. Δείχνει και πως μπορούμε να τον αποφύγουμε: με την αίτηση συγγνώμης από όσους βλάψαμε, από όσους πικράναμε, από όσους χωρίσαμε με το μίσος από την κοινωνία. Η κοινωνία με το Θεό είναι σωστή και δραστική, μόνο σαν αποκαταστήσουμε την κοινωνία μας με τούς συνανθρώπους, χωρίς μάλιστα να ρωτούμε αν εκείνοι έχουν το φταίξιμο. Αλλιώς η προσευχή μας είναι φαρισαϊκή, θρησκευτικός τύπος...

Το δεύτερο παράδειγμα είναι πιά επίκαιρο, γιατί συνδέεται με τη νηστεία. Η νηστεία είναι από την ίδια τη φύση της θεσμός, που εύκολα μπορεί να γίνει αφορμή για μια εξωτερική ικανοποίηση του ανθρώπινου εγωισμού και για μια ψεύτικη υπεροχή απέναντι σ' όσους δε νηστεύουν. Στην εποχή του Χριστού οι φαρισαίοι διακρινόταν ακριβώς από την τήρηση της νηστείας από τους άλλους Ιουδαίους. Και όχι μόνο δεν έκρυβαν, αλλά διατυμπάνιζαν τη νηστεία τους, για να υπογραμμίσουν την υπεροχή τους, τη θρησκευτική τους ανωτερότητα. Ο Χριστός καταδικάζει αυτή τη μεταβολή της νηστείας από μέσο ανανήψεως σε αυτοσκοπό, σε αυτοπροβολή του θρησκευόμενου και σε τονισμό της ατομικότητάς του. Η νηστεία είναι ένα μέσο εγκράτειας και συγχρόνως μια δυνατότητα για κοινωνικό έργο. Είναι ανάμνηση της παραδείσιας κοινωνίας και πρόσκληση για φιλανθρωπική δράση. Η ανθρώπινη ματαιοδοξία όμως τη μετέβαλε σε τύπο και μέσο για αυτοπροβολή και αυτοδικαίωση. Όποιος υποκύψει στην παγίδα της θρησκευτικότητας, μεταβάλλει τη νηστεία σε εγωιστική προβολή, σε διαχωριστικό διάφραγμα που ξεχωρίζει τη δική του ευσέβεια από την ασέβεια των πολλών. Έτσι αντί να ενώνει, χωρίζει τους χριστιανούς. Η ιστορία της Εκκλησίας γνωρίζει τον κίνδυνο. Κιόλας στην αποστολική εποχή τον αντιμετωπίζει ο απόστολος Παύλος. Οι λόγοι του βρίσκονται στη συνέχεια των λόγων του Χριστού· «όσοι νηστεύουν ας μη κρίνουν αυτούς που δε νηστεύουν. Κι όσοι δε νηστεύουν ας μη περιφρονούν αυτούς που νηστεύουν».

Ο Χριστός φέρνει κι ένα τρίτο παράδειγμα που δείχνει πόσο εύκολα ξεγελιέται ο άνθρωπος και μεταβάλλει τη συνεχή πορεία σε στάση και αδιέξοδο. Είναι το ερώτημα: πού βρίσκεται ο θησαυρός του ανθρώπου; Εδώ φαίνεται πόσο βαθιά είναι ριζωμένος ο χριστιανισμός του. Γιατί η καρδιά μας βρίσκεται εκεί, όπου βρίσκεται και ο θησαυρός μας, τονίζει ο Κύριος.

Η απόκλιση εδώ γίνεται πιά εύκολα, γιατί συνδέεται άμεσα με την καθημερινή μας

πράξη. Ο θησαυρός είναι αυτό που θεωρούμε πολύτιμο, αυτό που παρακαλούμε το Θεό να μας δώσει, αυτό που κυνηγούμε με το μόχθο μας και τον κόπο μας. Κι αυτό δεν είναι πολλές φορές η «βασιλεία του Θεού και η δικαιοσύνη αυτού», αλλά κάποιο καθαρά εγκόσμιο αγαθό. Τις περισσότερες φορές υποτάσσαμε σ' αυτό το θησαυρό και τα πρόσωπα που μας περιβάλλουν. Τα πρόσωπα υπηρετούν τα πράγματα, κι όχι τα πράγματα τα πρόσωπα, όπως θα ήταν πιά σωστό, ακόμα και από καθαρά ανθρώπινη άποψη...

Η θρησκευτικότητα δε φαίνεται να παίζει κάποιο ρόλο εδώ. Η προσκόλληση στα επίγεια φαίνεται να μη μπορεί να συνδυαστεί με τη θρησκευτικότητα, έστω των τύπων. Κι όμως φαίνεται πως κι αυτό είναι δυνατό. Γιατί στην πράξη όλα τα κατορθώνει ο άνθρωπος, αρκεί να μη θιγεί ο θησαυρός του. Έτσι έκανε θεωρίες για τη χρησιμότητα του πλούτου, για την επιβράβευση των καλών χριστιανών με επίγεια αγαθά, για τη χριστιανική διαχείρισή τους κλπ. Κι όλα αυτά για να μη χάσει από τα χέρια του αυτό που υποκαθιστά το Θεό, τον επίγειο θησαυρό του. Κάνει τα αδύνατα δυνατά για να συνδυάσει την αναιμική πίστη του με την ειδωλολατρία του. Αρκείται σε μια ψεύτικη και υποτονική θρησκευτικότητα, αρκεί να έχει τη Βεβαιότητα του θησαυρού του.

Και τα τρία παραδείγματα έχουν κοινά γνωρίσματα. Δείχνουν πόσο εύκολα λησμονεί ο άνθρωπος την πορεία και παραμένει σ' ένα ψεύτικο και πρόσκαιρο παρόν, νομίζοντας πως έτσι αποκτά ασφάλεια. Μα και συνάμα δείχνουν πόσο αισθάνεται στο βάθος της ψυχής του την ανάγκη να μείνει σ' επαφή με το Θεό. Αυτός ο εσωτερικός διχασμός του εκφράζεται με τη δημιουργία μιας ρηχής θρησκευτικότητας, που όχι μόνο δε λύνει, αλλά επιτείνει το πρόβλημα. Είναι η ανώφελη και μάταιη προσπάθεια να δουλέψει συγχρόνως δύο κυρίους, παρά τη ρητή διαβεβαίωση του Χριστού πως κάτι τέτοιο είναι αδύνατο. Η ψεύτικη θρησκευτικότητά του τον εμποδίζει να δει καθαρά τα πράγματα και τον δένει σε μια γωνία με την ψευδαίσθηση της ασφάλειας. Έτσι όμως όσο περνά ο καιρός ξεμακραίνει από τον πορευμένο λαό του Θεού και μένει μόνος μέσα στην έρημο, αδύναμος και ανασφαλής.

Σ' ένα του λόγιο ο Χριστός λέγει: «κανένας άνθρωπος που πιάνει το αλέτρι και βλέπει πίσω του, δε μπορεί να γίνει δεκτός στη Βασιλεία του Θεού». Το νόημα του λογίου είναι απλό. Όταν ακούσει κανείς την κλήση του Θεού, πρέπει να πάψει να ερωτοτροπεί με άλλα πράγματα. Είναι υποχρεωμένος να συνεχίσει την πορεία μαζί με την Εκκλησία, χωρίς κανέναν ενδοιασμό και χωρίς καμιάν απομάκρυνση από τους άλλους. Αλλιώς σύντομα θα βρεθεί έξω από το λαό του Θεού και μακριά από το Θεό. Ούτε μπορεί να σταματήσει. Γιατί έτσι θα ξεμοναχιαστεί και θα γίνει εύκολη λεία των εχθρών, του εγωισμού και της υποταγής στα πάθη, της

ματαιότητας των υλικών θησαυρών και της ψεύτικης θρησκευτικότητας. Κι η ψεύτικη θρησκευτικότητα όχι μόνο δε σώζει, αλλά και απομακρύνει τον άνθρωπο από τη σωτηρία.

Η πανίδα της θρησκευτικότητας των τύπων και του εγωισμού δεν είναι ένα γνώρισμα του φαρισαϊσμού μονάχα. Κουρνιάζει δίπλα μας κάθε στιγμή, έτοιμη να μας κατασπαράξει πνευματικά. Γι' αυτό η Εκκλησία μας καλεί σε συνεχή εγρήγορση. Σε πνευματική νήψη, που κρατά το πνεύμα ξύπνιο και την καρδιά έτοιμη για έγκαιρη αντίδραση.

(Β. Π. Στογιάννος, «Η Εκκλησία στην ιστορία και στο παρόν», εκδ. Π. Πουρναρά - Θεσ/νίκη, σ. 241-246)

<http://bit.ly/1ajs1ZZ>